

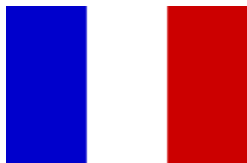

Vervolg van het ITER-NL programma

Commissie van Wijzen stelt advies op over ITER-NL2

Industriedag 2009 op 5 november

Programma van de Industriedag

Samenwerking met Franse bedrijven

Relatie met Mission Economique

Internationale Samenwerking met Franse Bedrijven

Fusion Tech Expo

ITER-NL is van 25 -27 november in Milaan om Nederlandse bedrijven te vertegenwoordigen op de eerste Italiaanse aan kernfusie gerelateerde expositie en conferentie.

International Business Forum Fusion/Fission Energy – Japan

ITER-NL vertegenwoordigde Nederlandse bedrijven tijdens het IBF-FE09 in Sapporo, Japan.

Nieuws van het ILO front

Bijeenkomst ITER Remote Handling Requirements – Culham

Bijeenkomst Toroidal Field Coils Winding Packs – Barcelona

Open dag FOM-Rijnhuizen

Het Nederlandse centrum voor fusie-onderzoek FOM-Rijnhuizen opent 25 oktober de deuren voor het algemeen publiek

Datum	Titel	Locatie
13 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
14 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
15 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
16 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
17 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
18 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
19 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
20 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
21 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
22 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
23 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
24 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
25 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
26 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
27 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
28 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
29 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
30 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen
31 oktober	Open dag FOM-Rijnhuizen	FOM-Rijnhuizen

Agenda

Vervolg van het ITER-NL programma (door Peter Verhoeff)

Evenals in de vorige nieuwsbrieven geven wij u nadere informatie over het vervolg van het huidige programma. In de afgelopen weken ontvingen wij het advies dat is opgesteld voor ITER-NL2 door de Commissie van Wijzen (CvW). Binnen ITER-NL zijn wij, langs de lijnen van dit advies, een plan aan het opstellen passend binnen de budgettaire ruimte van 8 miljoen euro. Zodra de inhoud van dit plan is afgestemd met de ITER-NL Council, en dat verwachten wij eind oktober, zullen wij het laten toetsen door het penvoerend ministerie: OCW. Daarna dienen wij een definitieve versie in op grond waarvan wij een subsidiebesluit zullen ontvangen. Wij hanteren begin december als richtdatum voor het indienen van het definitieve plan. Daarmee moet het mogelijk zijn om in januari 2010 met ITER-NL2 van start te gaan.

Over hoe het plan wordt ingericht kunnen wij u helaas op dit moment nog geen gedetailleerde informatie verstrekken. Het moge duidelijk zijn dat met een budget dat minder dan 25% bedraagt van het oorspronkelijk aangevraagde bedrag, er sterk gefocust moet worden. Vandaar dat de wijze en intensiteit waarop wij activiteiten voor en met het bedrijfsleven kunnen uitvoeren zal verschillen van de huidige aanpak. Momenteel zijn wij in overleg met de overheid om te zoeken naar andere wegen om ons werk met de industrie te ondersteunen. De werkwijze van ITER-NL werd immers herkend als succesformule, mede vanwege de synergie tussen het uitvoeren van een big-science programma en de innovatieve bedrijvigheid die hieruit ontstaat bij inschakeling van het bedrijfsleven. Wij verwachten u op de Industriedag van 5 november een beeld te kunnen schetsen van het vervolg en over de wijze hoe de bedrijven in het kader van ITER verdere ondersteuning kunnen ontvangen. We vragen uw begrip hiervoor.

[terug naar de index](#)

Relatie met Mission Economique (door Peter Verhoeff)

Door de retourmissie is een warm contact ontstaan met de Mission Economique, de handelsafdeling van de Franse ambassade in Nederland. Mevrouw Masson die op uitstekende wijze de retourmissie heeft georganiseerd is inmiddels werkzaam in Parijs, maar haar opvolgers in Den Haag hebben onmiddellijk op enthousiaste wijze contact gezocht met ITER-NL en hebben hun hulp aangeboden bij o.a. het organiseren van de samenwerking tussen Nederlandse en Franse bedrijven.

Indien u op dit gebied vragen of wensen heeft, aarzelt u dan niet om met ons contact op te nemen [ITER-NL Industrieloket](#) of bel Riet Schütz (015 2696407).

[terug naar de index](#)

Internationale samenwerking met Franse bedrijven (door Peter Verhoeff)

"*Internationale Partnerships*" is het thema van de bedrijvendag die ITER Frankrijk aankomende 5 november in Chateau-Gombert (ten noorden van Marseille) organiseert t.b.v. Franse ondernemingen (groot en MKB). Het is een indrukwekkend programma met sprekers als J. Farineau (Senior Advisor for Industrial Matters, ITER IO), B. Perrier (Contracts & Finance, F4E), E. Galland (chef de projet Industrie Nucléaire, Ubifrance), sprekers van bedrijven die al internationale projecten doen voor ITER, zoals EADS/Astrium, Assystem en Ingerop en tenslotte de Franse ILO Sabine Portier en de Duitse ILO Kurt Ebbinghaus, tevens lokaal vertegenwoordiger.

ITER-NL wordt vertegenwoordigd door Anneke Spitzen. Zij krijgt de mogelijkheid de zaal kort toe te spreken over de voordelen die Nederlandse bedrijven de consortia kunnen brengen. Op de bedrijvendag zal zij ITER-NL bedrijven concreet onder de aandacht brengen o.a. door de ITER-NL-leaflets van deze bedrijven.

Voor verdere informatie of suggesties: Anneke Spitzen, tel. +33 650 789 998.

[terug naar de index](#)

FusionTech, 25-27 november – Milaan, Italië (door Peter Verhoeff)

FusionTech is de eerste Italiaanse aan kernfusie gerelateerde expositie en conferentie. Fusion Tech is een onderdeel van HTE, (Hi.Tech.Expo 2009). De bijeenkomst, met conferenties en exposities op een groot aantal vakgebieden, biedt Nederlandse bedrijven een goede kans om in contact te komen met verwante Italiaanse bedrijven. ITER-NL is van plan om de Nederlandse bedrijven te vertegenwoordigen op de gebruikelijke wijze. ITER-NL heeft ook contact gelegd met de Nederlandse ambassade in Italië en vanuit de ambassade wordt op enthousiaste wijze ondersteuning aangeboden. De invulling van deze ondersteuning zal worden afgestemd op de behoefte en op het aantal bedrijven dat in Italië 'acte de presence' zal geven. Gezien de expositiedata is het zaak om nu e.e.a. in beweging te zetten. Wij horen daarom graag van u, bij voorkeur uiterlijk 21 oktober 2009 of u van plan

bent in Italië aanwezig te zijn en welke wensen u heeft t.a.v. ondersteuning (bijvoorbeeld contacten met Italiaanse bedrijven). Geeft u dit aan ons door via het [ITER-NL Industrieloket](#) of aan Riet Schütz (015 2696407), dan geven wij uw wensen door.

Informatie over de verschillende onderdelen is te vinden op de website:

[Fusion Tech Expo](#)

[Fusion Tech conferentie](#)

[HI.TECHEXPO2009](#)

[terug naar de index](#)

IBF-FE09 Sapporo – Japan (door Toon Verhoeven)

ITER-NL was, zoals aangekondigd, van 7 tot 10 oktober vertegenwoordigd op het *International Business Forum for Fusion/Fission Energy 2009* in Sapporo, Japan. Dit Forum was gekoppeld aan de *International Conference on Fusion Reactor Materials* (ICFRM).

Het eerste ITER Business Forum en ICFRM werden in december 2007 gehouden in Nice. Nu was het de tweede keer dat een dergelijke uitwisseling werd georganiseerd tussen bedrijven die geïnteresseerd zijn om voor ITER te werken. Tussen de vele Japanse vertegenwoordigingen trok onze Nederlandse stand veel belangstelling. Het werd door de Japanse collegae gewaardeerd dat de Nederlandse vertegenwoordiging in Sapporo aanwezig wilde zijn. Verder waren er vooral Japanse bedrijven en wetenschappers – lezingen en presentaties vonden dus veelal in het Japans plaats. Ondanks de taalbarrière zijn er contacten voor de toekomst gelegd.

Aanwezig waren bijvoorbeeld mensen van de procurement-afdelingen van F4E en ITER-IO. Tevens werden technisch-wetenschappelijke resultaten van de door ITER-NL ondersteunde productontwikkeling van Exploform en Philips door NRG, Forschungszentrum Jülich (FZJ) en Forschungszentrum Karlsruhe (FZK) gepresenteerd op de ICFRM-14 en op een satellietmeeting.

ITER-NL kon haar missie goed uitdragen via de stand met uitgebreide informatie over de betrokken Nederlandse bedrijven. Vanuit Urenco Nederland gaf Gregory Dowling een posterpresentatie. De ITER-NL delegatie maakte, als een van de weinigen, gebruik van de last-minute gelegenheid om een mondelinge presentatie te houden. Nederlandse bedrijven met specifieke technologieën in huis die ingezet kunnen worden bij ITER passeerden de revue. Dat leverde weer extra aandacht voor de ITER-NL stand op.

Vanuit F4E Business Intelligence Group, Contracts & Finance Department gaf Benjamin Perier een presentatie. Hij lichtte daarin onder andere een voorgenomen aanpassing toe van de formele positie van F4E, met betrekking tot aansprakelijkheid (liability) en belangenverstremgeling (conflict of interest). Deze cruciale contractuele zaken zijn bepalend voor de positie en de kansen van Nederlandse bedrijven bij ITER.

Voorafgaand aan de IBF werd er een excursie georganiseerd naar Rokkasho. Dit is de plaats waar het hoofdkantoor van de “Broader Approach” is gevestigd. Amper een jaar geleden werd de beslissing genomen om hier te gaan bouwen (zie afbeelding). Nu al waren er diverse gebouwen uit de grond gestampt, waaronder die voor het IFMIF (International Fusion Materials Irradiation Facility) versneller prototype en een 3-dimensionale ‘cave’ om de remote operations voor zowel ITER als de Japanse JT60-SA voor te bereiden.

Afhankelijk van de totstandkoming van IFMIF en van hoe IFMIF verder gefinancierd wordt, kunnen er kansen ontstaan voor het Nederlandse bedrijfsleven. Uiteraard houden we u daarvan op de hoogte!

Meer informatie over [IBF-FE09](#).

[terug naar de index](#)

Nieuws van het ILO front (*door Toon Verhoeven*)

Seminar on ITER Remote Handling Requirements – Culham, 22 september

Deze Remote Handling (RH) bijeenkomst was georganiseerd door de Engelse ILO, Dan Mistry, en vond plaats in de grote JET vergaderzaal in het Culham Science Centre. Naast Cock Heemskerk (HIT) en Huib van de Heuvel (VDL-ETG) gaf ook Toon Verhoeven namens ITER-NL acte de présence.

In zijn presentatie legde Carlo Damiani, de verantwoordelijke bij F4E voor Remote Handling, uit dat de recent genomen beslissing om een eerste ITER plasma in 2018 te maken en pas later de divertor en de blankets te installeren tot gevolg heeft dat een aantal Remote Handling activiteiten naar achteren schuiven. Dit geeft wel meer tijd om de activiteiten optimaal te organiseren. Die optimalisatie uit zich vooral in het idee dat er een integrator komt voor elk van de vier Europese remote handling procurement pakketten (divertor, cask, in-vessel viewing en neutral beam remote handling). De industriële toeleverancier van elk pakket zal de rol van integrator uitvoeren. Vóór de fabricagefase worden fases van ontwerp en fabricage van prototypes en van tests op gespecialiseerde testfaciliteiten ingepland. Hier liggen ook ongekende mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven.

Interessant nieuws was dat de transfer cask (het karretje dat de tientallen tonnen wegende poortpluggen kan verplaatsen) nu volledig in Europa zal worden ontworpen en gebouwd en niet meer half in China zoals eerst de afspraak was.

De volgende presentaties zijn te vinden op de Britse website fusion-industry.org.uk:

Carlo Damiani (F4E) : Remote Handling – Europes contribution to ITER

Alex Tesini (ITER-IO): ITER Remote Handling– Overview & Technical Requirements

Toroidal Field Coils Winding Packs Information Meeting – Barcelona, 28 september

In Barcelona werd op 28 september een informatiebijeenkomst over de supergeleidende toroidale magneetspoelen (TF coils) gehouden. Deze magneetspoelen zijn één van de grootste uitdagingen voor ITER. Om dit te benadrukken verwelkomde de F4E-directeur Didier Gambier zelf het gezelschap. Enkele tientallen personen vertegenwoordigden ongeveer vijftien bedrijven, waarbij bijvoorbeeld het Franse Alstom vijf deelnemers had gestuurd.

Het werk aan de TF coils is onderverdeeld in het winding pack (het onderwerp van deze dag), coil insertion (waaronder het dichtlassen van de behuizing) en radial plates (daarover is op 16 april 2009 een informatiebijeenkomst geweest, zie de [ITER-NL nieuwsbrief](#)). Een interessante ontwikkeling is dat Toshiba samen met het Franse CNIM zal gaan aanbieden. Dit past goed binnen de wereldwijde ITER filosofie. Bij de Europese bedrijven zijn er echter twijfels over de eerlijke concurrentie vanwege het feit dat Toshiba al alle kennis in huis heeft omdat ze al de Japanse Toroidal Field Coils leveren. Het officiële standpunt van F4E in deze is, dat de aanbieder Europees moet zijn en dat het werk in Europa moet plaatsvinden.

Het blijkt dat het stellen van vragen voor aanbieders een belangrijk instrument is om duidelijkheid te krijgen. In een “open procedure” is het niet mogelijk om af te wijken, ook niet als het tender document onredelijk lijkt. Het stellen van vragen is dan de oplossing. Zie ook de complete [lijst](#) van 131 (!) vragen en antwoorden over deze tender.

Voormalig FOM-medewerker Jarl Buskop werkt sinds kort bij F4E, waar hij verantwoordelijk is voor de cryogenic plant. Hij zal ongetwijfeld graag vragen vanuit het Nederlandse bedrijfsleven op dit terrein beantwoorden.

Op de ITER-NL Industriedag op 5 november a.s. zal Toon Verhoeven overzicht geven van de laatste ontwikkelingen op procurement gebied. Geïnteresseerden kunnen de presentaties van deze Toroidal Field Coils Winding Packs Information Meeting bij hem [opvragen](#).

Industriedag 2009 – donderdag 5 november (door Peter Verhoeff)

Zoals eerder aangekondigd wordt de jaarlijkse industriebijeenkomst gehouden op donderdag 5 november van 14u–18u bij het FOM-Instituut voor Plasmafysica Rijnhuizen te Nieuwegein. In het programma wordt aandacht besteed aan de recente status van de ITER procurements. Wij hebben hiervoor Ina Backbier, Senior Project Officer bij de ITER International Organization uitgenodigd. Verder is er veel ruimte ingeroosterd voor het vervolg van ITER-NL. Daarnaast biedt het programma uitstekende mogelijkheden voor u om te netwerken: na afloop bieden we u een borrel en een buffet aan. Wij hopen dat u zich in grote getale aanmeldt.

Aanmelden Industriedag en locatie

We ontvangen uw aanmelding voor deelname graag vóór 28 oktober via het [ITER-NL Industrieloket](#) of telefonisch bij Riet Schütz: 015 269 6407. Wilt u bij de opgave ook aangeven of u van het buffet gebruik wilt maken en of er in dat geval bijzondere dieetwensen zijn? Deelname aan deze dag is gratis; de voertaal is Nederlands.

Locatie: [FOM-Instituut voor Plasmafysica Rijnhuizen](#), Edisonbaan 14, 3439 MN Nieuwegein. ([routebeschrijving](#))

[terug naar de index](#)

Programma Industriedag 5 november (concept)

- 13:15 Registratie met koffie, thee en broodjes
- 13:55 Welkomstwoord door FOM
- 14:00 Opening door Paul te Riele, Adviseur namens VNO-NCW aan de ITER-NL Council
- 14:10 Procurement door ITER-IO en F4E (voordracht en titel onder voorbehoud)
Ina Backbier, Senior Project Manager, ITER International Organization
- 14:55 Status van het ITER-NL programma
Tony Donné, Executive Board ITER-NL
- 15:10 Status UPV (Upper Port Viewer)
Bart Snijders, leider UPV werkpakket
- 15:20 Status UPL (Upper Port Launcher)
Marco de Baar, leider UPL werkpakket
- 15:30 Status Industrie
Renée Pohlmann, leider Industrierwerkpakket
- 15:50 Theepauze
- 16:10 Aankomende procurements
Toon Verhoeven, ITER Industrial Liaison Officer
- 16:30 Het vervolg van ITER-NL
Peter Verhoeff, Programmadirecteur ITER-NL
- 17:15 Status 2getthere
Stuurgroeplid
- 17:30 Discussie
Michiel Houkema, Executive Board ITER-NL
- 18:00 - 20:00 Borrel en buffet – uw uitstekende netwerkmogelijkheid

Open dag FOM-Instituut voor Plasmafysica Rijnhuizen – zondag 25 oktober

Tijdens de Oktober Kennismaand opent het FOM-Instituut voor Plasmafysica Rijnhuizen in Nieuwegein de deuren voor iedereen met interesse in wetenschap en techniek. Rijnhuizen is het zwaartepunt van het Nederlandse natuurkundig onderzoek aan kernfusie als energiebron. Bezoekers zijn op zondag 25 oktober, van 12u-17u, van harte welkom op Edisonbaan 14 in Nieuwegein.

Bezoekers komen in contact met bijvoorbeeld de energiebron van de zon, lasers, plasma's en hoe je computerchips maakt. Overal in het laboratorium zijn experimenten te bezichtigen. In de collegezaal worden de spectaculaire Laserlezing en Fusion Road Show opgevoerd.

Voor jonge bezoekers (8-14 jaar) is er ieder jaar een speciale speurtocht door het instituut, waarbij ze van alles leren over natuurkunde en techniek. Een bezoekje aan Rijnhuizen is voor jong en oud een bijzonder kijkje in een natuurkundig laboratorium.

Meer informatie: [Open Dag](#)

[terug naar de index](#)

Agenda

Datum	Event	Contact
5 nov.	Industriedag	ITER-NL Industrieloket
25 – 27 nov.	Fusion Tech Expo 2009, Milaan, Italië	ITER-NL Industrieloket

ITER-NL Nieuwsbrief

Wilt u deze nieuwsbrief niet meer ontvangen, stuur dan een e-mail met als onderwerp "Uitschrijven ITER-NL nieuwsbrief" naar het [ITER-NL Industrieloket](#).